Lausunto 12.10.2022

KEHITYSPOLIITTINEN TOIMIKUNTA

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023
https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+154/2022 Teema: PI. 24 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Kehityspoliittisen toimikunnan (KPT) sihteeristön lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle 12.10.2022

Suomi tarvitsee hallituskaudet ylittävän Kestävän kehityksen rahoituksen tiekartan, jossa kehitysrahoituksella vahvistetaan Suomen globaalia vastuuta ja vaikuttavuutta[1]

Kiitämme mahdollisuudesta jättää kirjallinen lausunto hallinto- ja turvallisuusjaostolle liittyen valtion talousarvioesitykseen kansainvälistä kehitysyhteistyötä koskien. Lausuntomme perustuu Kehityspoliittisen toimikunnan (KPT) tekemiin selvityksiin kehityspolitiikan ja Suomen kestävän kehityksen globaalin vastuun ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

Kestämätön kehitys ja demokratiavaje vaikuttavat haitallisesti myös suomalaisten turvaan ja tulevaisuuteen. Uusi Kestävän kehityksen strategia (2022) nostaakin Suomen globaalin vastuun ja vaikuttavuuden kansallisen politiikan kantavaksi periaatteeksi.[2] Sen mukaan Suomi voi kasvattaa positiivista kädenjälkeään maailmalla eri keinoin. Kehitysyhteistyö, eri politiikka-alat ja rahoitusmuodot kattava kehityspolitiikka, ilmastorahoitus ja humanitaarinen apu kuuluvat oleellisesti tähän valikoimaan.

YK:n kestävän kehityksen globaalin Agenda 2030 -toimintaohjelman mukaan 0,7 prosentin kehitysrahoitustavoite ja sen saavuttaminen ovat osa kestävän kehityksen kumppanuutta ja kestävän kehityksen tavoitteiden resursointia (SDG-17). Vastaavasti kehitysrahoitus on osa Suomen kestävän kehityksen rahoitusta ja budjetointia, johon Suomi on hallitusohjelmassaan sitoutunut.

Valtiovarainministeriön talousarvioehdotuksessa kehitysyhteistyövarat ovat kokonaisuudessaan ensi vuonna noin 1,2 miljardia euroa. Määrärahojen arvioidaan vastaavan noin 0,42 prosenttia bruttokansantulosta vuonna 2023. Varsinaiseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan myönnettäväksi 713 milj. euroa. Tämä rahoitusosuus vastaa Suomen viimeisen kolmen vuosikymmenen keskiarvoa

[1] Perussuomalaiset eivät voi hyväksyä kehitysyhteistyömäärärahojen nostamista. Tässä taloustilanteessa kehitysyhteistyömäärärahojen nostaminen 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta ei ole perussuomalaisten mielestä mahdollista. Kehitysyhteistyön määrärahojen nostaminen 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta tarkoittaisi nykytilanteessa kestämätöntä lisäystä valtion kuluihin ja vaatisi lisää velanottoa. Perussuomalaisten mielestä kehitysavun maksaminen tulisi tulevaisuudessa olla veronmaksajille vapaaehtoista ja/tai tapahtua vain budjetin ylijäämästä.

[2] Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022-2030: Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163958

(0,42 prosentin BKTL-osuutta) ja merkitsee huolestuttavaa laskua hallituskauden alkuvuosien linjasta. Rahoituksen laskeva suunta on hallitusohjelman, kestävän kehityksen edistämisen, koronapandemian negatiivisten vaikutusten ja kasvavien globaalien uhkien valossa epäjohdonmukainen.

On erittäin valitettavaa, että Suomi on vuosikymmeniä lykännyt kansainvälisten rahoitussitoumusten täyttämistä taloussuhdanteista riippumatta. Hallitusohjelman mukaisen 0.7 –tiekarttatyön kariutuminen on osa tätä negatiivista jatkumoa.[3] Epäonnistuminen 0,7%:n BKTL-tavoitteessa vaikuttaa Suomesta tehtäviin kansainvälisiin arvioihin ja heikentää osaltaan myös poliittis-kaupallisia suhteita erityisesti Afrikkaan. Ennen kaikkea se on kuitenkin pois kehitystavoitteiden edistämisestä ja kohdemaiden kansalaisilta.

Ymmärrämme, että nykyisessä tilanteessa sitoumuksen täyttäminen on entistä haastavampaa. Haluamme kuitenkin muistuttaa, että YK:n kestävän kehityksen edistäminen ja sen rahoitus, alati kasvaviin humanitaarisen avun tarpeisiin vastaaminen ja Pariisin ilmastosopimuksen velvoitteiden täyttäminen ovat oleellinen osa Suomen kansainvälistä roolia ja pitkän aikavälin intressejä. Siksi on katsottava eteenpäin. Tätä myös talousarvion perusteluosa linjaa hyvin korostamalla lisäksi nuorten ja lasten sekä tasa-arvotavoitteiden keskeisyyttä.

Suomelta puuttuu kuitenkin ylivaalikautinen kehitysrahoitusta koskeva rahoituslinjaus. Samalla kehityspolitiikan ylivaalikautiset tavoitteet ovat edelleen ilman pitkäjänteistä rahoituspohjaa tai rahoitusta ohjaavia periaatteita, jotta asetetut tavoitteet saisivat taakseen niitä parhaiten ja tarkoituksenmukaisimmin edistävät rahoitusmuodot (lahjamuotoinen apu, laina- ja sijoitusmuotoinen ODA) oikeassa suhteessa toimintaympäristöön sopien.

Varsinaisen kehitysyhteistyön rahoituksen väheneminen on talousarvioesityksessä huolestuttavaa. Varsinaisen kehitysyhteistyörahoituksen suunnittelu, kanavointi, seuranta, tulosraportointi ja riippumaton evaluointi ovat Suomessa vahvalla perustalla. Lahjamuotoista apua tarvitaan erityisesti tasa-arvotyöhön sekä demokratian ja syrjimättömyyden vahvistamiseen, joita talousarvion selvitysosakin korostaa. Lisäksi monenkeskisen järjestelmän tuki on juuri tässä maailman ajassa erittäin tärkeää.

Kysymys politiikan tavoitteiden ja eri rahoitusmuotojen suhteesta liittyy akuutisti myös Suomen kansainväliseen ilmastorahoitukseen, jota strategiset tavoitteet ja niiden rahoitusta ohjaavat periaatteet terävöittäisivät. Tässä yhteydessä tarkasteltavat rahoituslähteet kattaisivat kehitysyhteistyörahoituksen, muut julkiset rahoitusvirrat, yksityisen rahoituksen ja näiden yhdistelmät.[4]

Kestävän kehityksen rahoituksen lisäämiseksi Suomi on sitoutunut Addis Abeban toimintaohjelmaan (Addis Abeba Action Agenda, 2015) ja hyödyntämään eri rahoituskanavia, oli sitten kyse kansallisesta, kansainvälisestä, julkisesta tai yksityisestä rahoituksesta. Suomi on myös sitoutunut politiikkamuutoksiin rahoituksen johdonmukaisuuden lisäämiseksi (ml. verovastuukysymykset ja laittomien rahavirtojen suitseminen). Kokonaiskuva Suomen toimintaohjelman toimeenpanosta on vielä jäsentymättä. Ulkoministeriön Kestävän kehityksen rahoituslinjaus (2022) on tärkeä avaus tilanteen parantamiseksi, sillä se nostaa esille avoimia kysymyksiä, joihin Suomen on vastattava. Yksi

[3] *0,7% - Suomen kehitysyhteistyön tavoittamaton tavoite? Tutkimuslyhennelmä*
https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/julkaisutyyppi/analyysipaperit-ja-selvitykset
[4] KPT:n analyysi Suomen kansainvälisestä ilmastorahoituksesta
https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/julkaisut-ja-materiaalit/suomen-kansainvalinen-ilmastorahoitus-tarvitsee-selkean-suunnan-kehityspoliittisen-toimikunnan-analyysi

keskeinen linjauksen kysymys liittyy suomalaisten sijoittajien tietoisuuteen kestävien investointien tarpeesta ja edellytyksiin niiden kehittämiseksi.

KPT:n teettämän kestävän kehityksen mukaisia investointeja tarkastelevan selvityksen mukaan[5] huomattava osa YK:n vastuullisen sijoittamisen sitoumuksen tehneistä sijoitusalan toimijoista (muun muassa työeläkeyhtiöitä, investointipankkeja ja vähittäispankkeja) ilmoittaa tekevänsä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisia sijoituksia. Yhteisten kriteerien puuttuessa sijoittajien lähestymistapa kestävän kehityksen mukaisiin sijoituksiin vaihtelee huomattavasti. Suomalaisten sijoitusten kohdentumista ja kehitysvaikutuksia on vaikea arvioida, sillä niiden seurannassa ei ole käytössä yhdenmukaista tapaa.

Selvityksestä ilmenee myös, että sijoitusten täydentävyys suhteessa kehitysyhteistyörahoitukseen on käytännössä vielä hyvin pientä. Samalla hauraimmat alueet jäävät edelleen syrjään, eikä sukupuolten tasa-arvon tai syrjimättömyyden (leave-no one behind) periaatteita vielä mielletä osaksi kestävän kehityksen sijoittamista. Suomesta on kuitenkin sekä kehitysyhteistyörahoitusta että yksityisiä rahoitusvirtoja samoihin maihin. Suomen 20:stä suurimmasta virallisen kehitysavun vastaanottajamaasta viiteen on vuosina 2013–2019 tehty myös merkittäviä suomalaisia yksityisiä sijoituksia. Lisäksi viidessä muussa maassa sijoitukset ovat noin 20 % kehitysyhteistyörahoituksen määrästä. Vielä tässä vaiheessa ei ole kuitenkaan realistista odottaa, että puhtaasti yksityinen rahoitus korvaisi määrällisesti tai tarkoituksenmukaisesti kohdentuen kehitysyhteistyörahoitusta kestävän kehityksen edistäjänä. Toisaalta myös yksityisen sektorin investoinneille on kasvava tarve. Siksi niiden laatua ja määrää on kehitettävä tiiviissä yhteistyössä valtiovallan ja sijoittajaverkostojen välillä.

Siksi esitämme, että kestävän kehityksen rahoituksen määrällisen ja laadullisen tason lisäämiseksi Suomi tarvitsee hallituskaudet ylittävän Kestävän kehityksen rahoituksen tiekartan. Tiekartta huomioisi kestävän kehityksen rahoituksen eri muodot, kuten julkisen lahjamuotoisen avun, laina- ja sijoitusmuotoisen ODA-kriteerit täyttävät finanssisijoitukset, muut julkiset rahoitusvirrat sekä keinot mobilisoida yksityisiä kestävän kehityksen sijoituksia kestävän kehityksen mukaisesti. Eduskunta voisi jättää asiasta toimenpidepyynnön. Erityisen kiireellistä olisi selventää yksityisten investointien kestävän kehityksen mukaisuuden kriteerit.

Tiekartta helpottaisi kestävän kehityksen rahoituksen seurantaa Addis Abeban toimintaohjelman mukaisesti. Se sitoisi konkreettisesti kehitysrahoituksen osaksi tätä laajempaa kokonaisuutta, avaisi eri rahoitusmuotojen rooleja ja soveltuvuutta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja toimintaympäristöihin. Lisäksi se helpottaisi arvioimaan rahoitustarpeita ja synergioiden muodostamista sekä vahvistaisi kestävää kehitystä tukevaa politiikkajohdonmukaisuutta.

[5] KPT:n toimeksiantama selvitys ja lausunto liittyen Kestävän kehityksen investointeihin Suomesta https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/julkaisut-ja-materiaalit/kestavan-kehityksen-mukaiset-sijoitukset-suomesta-kehittyviin-maihin